

POSTANOWIENIE

Dnia 23 maja 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Anna Owczarek (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi A. K. o wznowienie postępowania

w sprawie I Ns 204/07 Sądu Rejonowego

z wniosku A. D.

przy uczestnictwie J. M., i innych o zasiedzenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 23 maja 2012 r.,

skargi kasacyjnej A. K.

od postanowienia Sądu Okręgowego

z dnia 10 maja 2011 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

A. K., będąca następczynią prawną uczestniczki postępowania H. G. z tytułu nabycia spadku, skargą złożoną w dniu 16 października 2009 r. wniosła o wznowienie postępowania zakończonych postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 4 kwietnia 2007 r. w sprawie sygn. akt I Ns 204/07, którym stwierdzono

nabycie przez A. D. udziału 3/4 części w prawie współwłasności nieruchomości położonej w województwie m., powiecie t., gminie T., miejscowości Z., o łącznej powierzchni 0,46 ha, stanowiącej działki oznaczone w ewidencji gruntów nr 317 o pow. 0,28 ha i nr 342 o pow. 0,18 ha, objętej KW nr x Sądu Rejonowego - przez zasiedzenie z dniem 28 maja 2005 r.

Skarga o wznowienie postępowania oparta była na podstawie pozbawienia możliwości działania uczestniczki postępowania H. G. (art. 401 pkt 2 k.p.c.) i wykrycia nowych środków dowodowych (art. 403 § 2 k.p.c.).

Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 22 listopada 2010r. oddalił skargę o wznowienie postępowania. Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 10 maja 2011 r. oddalił apelację skarżącej.

Sądy zgodnie przyjęły, że termin złożenia skargi został zachowany, gdyż rozpoczął bieg w dacie dowiedzenia się przez A. K., jako następczynię prawną H. G. zmarłej w dniu 6 maja 2007 r., o zakończeniu postępowania w sprawie sygn. akt I Ns 204/07, co nastąpiło w dniu 31 sierpnia 2009 r., tj. dacie doręczenia na jej wniosek odpisu prawomocnego postanowienia z dnia 4 kwietnia 2007 r.

W zakresie podstawy wznowienia z przyczyny nieważności Sąd odwoławczy stwierdził, że pozbawienie strony możliwości działania zachodzi tylko wtedy, gdy doszło do całkowitego pozbawienia jej możliwości obrony praw, a więc gdy strona znalazła się w takiej sytuacji, która uniemożliwiła, a nie tylko utrudniła lub ograniczyła popieranie przed sądem dochodzonych żądań lub obronę przed zarzutami strony przeciwnej. W ocenie Sądu takie pozbawienie po stronie uczestniczki H. G. nie miało miejsca, gdyż wezwano ją do udziału w sprawie w charakterze uczestnika. Uczestniczka postępowania powiadomiła Sąd o chorobie, braku możliwości odbierania pism kierowanych na jej adres domowy i podała adres córki A. K., u której miała zamieszkać, jako właściwy dla kierowania korespondencji. Pisma sądowe, w tym powiadomienie o terminach rozprawy w dniach 31 stycznia 2007 r., 28 lutego 2008 r. dwukrotnie awizowane, zwrócone z adnotacją „nie podjęto w terminie” były kierowane do H. G. pod adres miejsca jej stałego zamieszkania. W dniu 26 lutego 2007 r. do Sądu wpłynęło pismo H. G., w którym odnosząc się do wniosku o zasiedzenie, wskazała że ubiega się o zwrot nieruchomości objętej wnioskiem, ale nie jest stroną postępowania z wniosku A. D.

o zasiedzenie. O terminie rozprawy wyznaczonym na dzień 4 kwietnia 2007 r. zawiadomiono H. G. wysyłając korespondencję na adres A. K. oraz na adres zamieszkania uczestniczki. Obie przesyłki odebrała odpowiednio w dniach 6 marca 2007 r. i 8 marca 2007 r. A. K. Na rozprawie nie stawiała się uczestniczka H. G., a Sąd Rejonowy wydał postanowienie uwzględniające wniosek A. D. o zasiedzenie. Zdaniem Sądu A. K. powinna poinformować uczestniczkę postępowania o terminie rozprawy ponadto, skoro była umocowana do zarządu i administracji jej majątkiem, to „powinna podjąć działania mające na celu ochronę przedmiotowego majątku”. Wskazane pełnomocnictwo z dnia 5 sierpnia 1997 r. udzielone przez H. G., z podpisem notarialnie poświadczonym, umocowało A. K. do zarządu i administracji majątkiem, i w związku z tym do zastępowania i reprezentowania, a także działania w jej imieniu i na jej rzecz wobec wszelkich władz, urzędów administracji państwowej, sądów, osób prawnych i fizycznych, do składania w jej imieniu oświadczeń i wniosków, jak również do odbioru i kwitowania dokumentów, korespondencji, przesyłek i należności z jakiegokolwiek tytułu mogących przypadać. Pełnomocnictwo zawierało upoważnienie do zarządu nieruchomością położoną we wsi Z. w gminie T., objętej księgą wieczystą Kw y, w tym reprezentowania przed władzami i organami administracji państwowej i samorządowej, a także przed sądami wszystkich instancji we wszelkich sprawach związanych z przedmiotową nieruchomością. Sąd stwierdził ponadto, że zły stan zdrowia uczestniczki, cierpiącej na chorobę nowotworową, nie miał istotnego znaczenia, gdyż nie musiała ona działać osobiście, mogła ustanowić pełnomocnika, który zwróciłby się do sądu lub sam sporządziłby kopie akt sprawy, ponadto mogła wnieść o jej przesłuchanie w drodze pomocy sądowej. Ocenił, że H. G. nie czyniąc tego, mimo iż wiedziała o toczącym się postępowaniu i mogła podejmować czynności procesowe, sama nie skorzystała z możliwości działania w sprawie.

Uczestniczka postępowania H. G. zmarła w dniu 5 maja 2007 r. Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 11 września 2007 r. sygn. akt I Ns 481/07 stwierdził nabycie spadku po H. G. przez córkę A. K. w całości.

A. K. pismem z dnia 26 marca 2009 r. zgłosiła udział w sprawie z wniosku I. D. o zasiedzenie innej nieruchomości (sygn. akt I Ns 532/09), przedkładając m.in.

kopię umowy z dnia 6 grudnia 1991 r. dzierżawy nieruchomości obejmującej działki nr 317 i nr 342, zawartej przez T. M. z A. D. Umowa ta dotyczyła nieruchomości, co do której stwierdzono zasiedzenie postanowieniem z dnia 4 kwietnia 2007 r. wydanym sprawie sygn. akt Ns 204/07, i powołana jest jako nowy środek dowodowy w rozpoznawanej skardze o wznowienie postępowania.

Oceniając tę podstawę wznowienia, opartą na art. 403 § 2 k.p.c., Sąd Okręgowy stwierdził, że istotne jest, aby fakty i dowody powołane przez skarżącego zostały wykryte później (miały charakter „nowości”) i nie mogły zostać powołane w poprzednim postępowaniu. Powołany dowód w postaci umowy dzierżawy był znany skarżącej A. K., która podała, iż w dniu wydania przez Sąd Rejonowy postanowienia z dnia 4 kwietnia 2007 r. uczestniczka postępowania H. G. nie posiadała tego dokumentu. Został on bowiem po śmierci innej uczestniczki postępowania T. M., z jej archiwum dotyczącego starań o zwrot nieruchomości wchodzących w skład dawnego majątku Z., przekazany A. K. Sąd drugiej instancji zgodził się z wnioskiem Sądu Rejonowego, że wszystkie okoliczności sprawy wskazują, że H. G. przy należytej staranności miała obiektywną możliwość powołania się w zakończonym postępowaniu na wskazany dokument, skoro był on w posiadaniu jej pełnomocniczki A. K. - umocowanej do zarządu i administrowania majątkiem uczestniczki. Skoro A. K. miała wiedzę o toczącym się postępowaniu o zasiedzenie działek nr 317 i nr 342, to jej obowiązkiem - w ocenie Sądu Okręgowego - było poinformowanie matki o „fakcie istnienia takich dowodów i ewentualne ich użycie”. Dowody, na które powołuje się skarżąca, nie posiadają cech „nowości” w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c. ze względu na ich „ujawnialność” w toku poprzedniego rozpoznania sprawy. Odmienne stanowisko zdaniem Sądu oznaczałoby, że skarga o wznowienie służy do korygowania błędów, tj. opieszałości, zaniedbań czy błędnej oceny potrzeby powołania dowodów, popełnionych przez stronę przy prowadzeniu poprzedniej sprawy.

W skardze kasacyjnej opartej na podstawie naruszenia prawa procesowego skarżąca zarzuciła naruszenie:

- przepisu art. 524 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. w związku z art. 401 pkt 2 k.p.c. poprzez przyjęcie, iż przywoływana podstawa wznowienia postępowania zachodzi wyłącznie w sytuacji, gdy stronie nie dano w ogóle

możliwości działania w sprawie, a zatem znalazła się w takiej sytuacji, która uniemożliwiała jej w ogóle popieranie przed Sądem dochodzonych żądań lub obronę swych praw, co miało nie mieć miejsca w postępowaniu prowadzonym z udziałem uczestniczki H. G., podczas gdy przepis art. 401 pkt 2 k.p.c. warunkuje dopuszczalność żądania wznowienia postępowania naruszającym przepisy prawa pozbawieniem możliwości działania przez stronę, które to pozbawienie trwało do uprawomocnienia się orzeczenia w sprawie, co miało miejsce w stosunku do uczestniczki H. G. w postępowaniu sygn. akt I Ns 204/07; przepisu art. 524 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. w związku z art. 403 § 2 k.p.c. poprzez uznanie, iż warunek nieujawnialności nowych dowodów w sprawie, stanowiący kwalifikację dla dopuszczalności wywiedzenia skargi o wznowienie postępowania, dotyczy nie tylko strony, ale i jej pełnomocnika ogólnego, który nie był jednak ani pełnomocnikiem procesowym w rozpoznawanej sprawie, ani też nie legitymował się pełnomocnictwem szczególnym dotyczącym nieruchomości będącej przedmiotem rozpoznania w sprawie sygn. akt I Ns 204/07, podczas gdy nie powinno budzić jakichkolwiek wątpliwości, iż możliwość skorzystania ze środków dowodowych zachodzi wyłącznie w sytuacji, gdy istniała obiektywna możliwość ich powołania przez stronę, która na skutek przyczyn leżących po jej stronie (opieszalność, zaniedbanie, zapomnienie, błędna ocena potrzeby powołania) tego nie uczyniła.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Uczestnicy postępowania nie zajęli stanowiska w przedmiocie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył:

Jak podkreśla się w orzecznictwie sądowym i nauce prawa skarga o wznowienie postępowania ma charakter nadzwyczajnego środka prawnego. Przepisy ją wprowadzające, umożliwiające wzruszenie prawomocnego orzeczenia poza tokiem instancji i zastąpienie wydanego orzeczenia nowym, muszą być wykładane ściśle, a wskazane przez stronę podstawy poddane restrykcyjnej ocenie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2005 r., IV CK 57/05, nie publ.).

Chybiona jest podstawa kasacyjna odnosząca się do naruszenia art. 524 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. w związku z art. 401 pkt 2 k.p.c., na skutek odmowy wznowienia postępowania z powodu pozbawienia poprzedniczki prawnej skarżącej możliwości działania w postępowaniu o stwierdzenie zasiedzenia. Po pierwsze dlatego, że jak jednolicie przyjmuje się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, przepis powyższy należy wyklądać w ten sposób, że strona zostaje pozbawiona możliwości działania tylko wtedy, gdy doszło do całkowitego pozbawienia jej możliwości obrony, a więc gdy znalazła się w takiej sytuacji, gdy nie tylko ograniczono lub utrudniono jej przedstawienie i popieranie swojego stanowiska w toczącym się postępowaniu (por. wyrok z dnia 10 lipca 1974 r., II CR 331/74, OSNCP 1975, nr 5 poz. 84, wyrok z dnia 14 czerwca 1968 r., I CR 432/67, OSNCP 1969, nr 7-8, poz. 137, postanowienie z dnia 28 października 1999 r., II UKN 174/00, OSNP 2001, nr 4, poz. 133, postanowienie z dnia 21 września 2007 r., V CZ 88/07, nie publ.). Po drugie, przepis art. 401 pkt 2 in fine k.p.c. wprost stanowi, że nie można żądać wznowienia postępowania, jeżeli przed uprawomocnieniem się orzeczenia niemożność działania ustała. Uczestniczka postępowania H. G. w piśmie z dnia 15 stycznia 2007r., skierowanym do Sądu Rejonowego, wskazała adres zamieszkania córki A. K. jako swój adres dla doręczeń. Tym samym na podstawie art. 138 § 1 k.p.c. pismo sądowe mogło być odebrane pod tym adresem przez wymienioną, jako dorosłego domownika adresatki. Oznacza to, że jakkolwiek powiadomienia o terminie rozprawy wyznaczonych na dzień 31 stycznia 2007 r. i na dzień 20 lutego 2007 r. skierowane zostały pod niewłaściwym adresem stałego miejsca zamieszkania uczestniczki, co jako uchybienie procesowe sądu mogło ją pozbawić prawa do obrony poprzez uniemożliwienie udziału w postępowaniu i prezentowania stanowiska w sprawie, czy zgłaszania zarzutów, to przyczyna ta ustała. Doręczenie zawiadomienia o terminie wyznaczonym na dzień 4 kwietnia 2007 r., w którym zamknięto rozprawę i można było zgłosić zastrzeżenia lub żądać ponowienia czynności, było już prawidłowe, zatem niemożność działania ustała (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2001 r., V CZ 175/01, Prok. i Pr. 2002, nr 42). Po trzecie, jednolicie przyjmuje się, że ta podstawa wznowieniowa musi być wynikiem naruszenia przepisów prawa procesowego przez sąd lub inną stronę. Takie

naruszenie nie zostało jednak, poza wskazanym wyżej i podlegającym ustawowej sanacji, wykazane. W szczególności nie jest podstawą wstrzymania czynności sądowych powzięcie przez Sąd wiedzy o przewlekłej, nawet źle rokującej, chorobie strony, o ile nie powstały wątpliwości do jej zdolności procesowej. Uczestniczenie w postępowaniu jest uprawnieniem, a nie obowiązkiem strony, ponadto może być realizowane za pośrednictwem pełnomocników procesowych.

Trafnie wskazuje skarżąca na naruszenie przepisu art. 524 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. w związku z art. 403 § 2 k.p.c. wobec błędnej oceny restytucyjnej podstawy wznowienia. Skarżąca przyznała, że dysponowała dokumentem - wskazanym w skardze jako nowy środek dowodowy, zmierzający do wykazania okoliczności posiadania zależnego, a nie samoistnego wnioskodawczyni w sprawie o zasiedzenie A. D. - co najmniej od 23 marca 2009r., kiedy złożyła je w innej sprawie cywilnej. W skardze o wznowienie postępowania wręcz przyznała, że uczestniczka postępowania H. G. nie dysponowała nim w chwili wydawania postanowienia w przedmiocie zasiedzenia, gdyż znajdował się on w jej posiadaniu jako pełnomocnika spadkobierców Z. M. Sąd przyjął, że już z tej przyczyny nie mógł on być uznany za „wykryty” i taki „z którego strona nie mogła skorzystać” w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c.. Uznał bowiem, że uczestniczka miała obiektywną możliwość powołania się na dokumenty dotyczące umów dzierżawy, skoro obowiązkiem jej pełnomocniczki było poinformowanie matki, jednocześnie będącej mocodawczynią, o fakcie istnienia takich dowodów i ewentualne ich użycie. Stanowisko powyższe uchybia treści wymienionego przepisu, który jednoznacznie wskazuje na stronę jako podmiot zobligowany do działania w sprawie i mogący dochodzić wznowienia tylko co do takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, których wcześniej nie mogła wykorzystać. Sąd Najwyższy dokonując wykładni wskazanego przepisu stwierdził, że wykrycie jest tożsame z dowiedzeniem się, a możliwość skorzystania w poprzednim postępowaniu ze środków dowodowych zachodzi, gdy "istniała obiektywna możliwość powołania ich w tym postępowaniu, a skarżący, na skutek przyczyn leżących po jego stronie, tego nie uczynił. Nieodzowne jest tu zatem dokonanie oceny aktywności procesowej według miar i wymagań starannego działania, a więc wedle wzorców właściwych dla osoby dbającej należycie o swoje sprawy. Ocena spełnienia przesłanki z art.

403 § 2 k.p.c. powinna uwzględniać przede wszystkim obiektywne możliwości gromadzenia środków dowodowych, a także to, czy w okolicznościach konkretnej sprawy skarżący mógł rzeczywiście i realnie zapoznać się z tymi środkami i wykorzystać je." (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2008 r., V CZ 46/08, nie publ). Stanowisko powyższe podziela Sąd Najwyższy w obecnym składzie. Za nieuprawnione i nie znajdujące oparcia w omawianym przepisie uznaje nałożenie obowiązku aktywności procesowej na osobę trzecią oraz wywodzenie skutków procesowych z ewentualnego braku jej współdziałania ze stroną. Fakt, że osoby te pozostawały nie tylko w bliskim stosunku rodzinnym, ale i stosunku cywilno-prawnym, którego zakres wyznaczało pełnomocnictwo udzielone przez H. G., pozbawiony jest znaczenia prawnego. Uwadze Sądu odwoławczego uszło zresztą, że pełnomocnictwo to nie zostało złożone do akt sprawy o zasiedzenie przez strony, tylko stanowiło jeden z odpisów dokumentów z akt postępowań wieczystoksięgowych przedstawionych na wezwanie przez Sąd prowadzący księgi wieczyste. Upoważnienie do zarządu nieruchomością nie dotyczyło również tej, która była objęta wnioskiem o zasiedzenie (Kw nr x), tylko innej dla której była prowadzona księga wieczysta Kw nr y. Sukcesja materialno-prawna *mortis causa* A. K. po H. G. obejmuje jedynie stan na datę otwarcia spadku, dotycząc także wstąpienia w sytuację procesową sukcesora (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 1998 r., I CKN 52/98, nie publ., z dnia 10 lutego 1999 r., II CKN 645/98).

Uzasadniona podstawa kasacyjna powoduje konieczność uchylenia zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

O kosztach postępowania przed Sądem Najwyższym postanowiono w oparciu o art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.

